

SAPRAST VISU KOMUNIKĀCIJAS JOMAS SAREŽĢĪTĪBU

Sergejs Kruks, *Dr. sc. inf.*, RSU Komunikācijas fakultātes profesors

“Ceru, ka pēc šīs grāmatas izlasīšanas daudzi no jums sāks vērtīgāk ielūkoties komunikācijas procesos, kas notiek visapkārt,” tā profesore Sandra Veinberga raksta savas grāmatas ([2019] *Komunikācija. Teorija un prakse*. Priekuļi: Sava grāmata) noslēgumā. Cerības paušana ir gana pamatota, jo, lasot valdības politikas dokumentus, klausoties politiķus un pat ieskatoties citu sociālo un humanitāro zinātņu nozaru autoru darbos, kas runā par mediju un komunikāciju, joprojām ir redzama ļoti vienkāršota izpratne par tiem. S. Veinbergas darbs pēc stila ir rokasgrāmata, kas sniedz ieskatu gandrīz visos mediju un komunikācijas teorijas un pētniecības aspektos. Lasot nodaļu “Vadošās teorijas”, ir redzams, kā pakāpeniski bagātinājās komunikācijas modelis; ejot prom no lineārā informācijas pārraidīšanas modeļa, teorētiski papildināja šo procesu ar jaunajiem mainīgajiem lielumiem, precizēja izpratni par auditorijām un sasniedzamajiem efektiem. Diemžēl Latvijā nespeciālistu vidū dominē pārliecība par kādas vienotas auditorijas esamību (pareizāk divu – latviešu un krievu), kas tup pie televizoru ekrāniem un smadzeņu rievās ieraksta pārraidītos vārdus un tēlus. Jēdziena “mediji” neatbilstīgā latviskošana ar grūti izrunājamo salikteni “plašsaziņas līdzekļi” vien apstiprina šo manu vispārinājumu: medijus uzskata nevis par vidutājiem informācijas plūsmā, bet par informācijas pārraidītājiem lielajai cilvēku masai. Tāpēc, paužot cerību, zinātniece nevis demonstrē retorisku pieklājību, bet aicina lasītāju tomēr saprast visu komunikācijas jomas sarežģītību.

Grāmatā ir uzskaitīti daudzie jo daudzie faktori, kas darbojas kā mainīgie lielumi informācijas radīšanas, pārraidīšanas, uztveršanas un interpretācijas procesos. Kodolīgi iztirzātie teorētiskie modeļi parāda, ka reālos

komunikācijas fenomenus ir iespējams izprast dažādās paradigmās; triangulējot tās, ir iespējams meklēt atbilstīgāko skaidrojumu. Aprakstīto pētniecības metožu saraksts vien parāda, cik lielā mērā mēs sevi ierobežojam ar empīrisko datu ieguves paņēmieniem. It sevišķi tas ir attiecināms uz politikas plānotājiem: ar likumdevēja spēku viņi cer pieņemt saistošus lēmumus, taču, izprotot auditoriju kā homogēnu veselumu, arī aprobežojas ar vidējiem aritmētiskiem reprezentatīvo aptauju datiem, nerūpējoties par anketas pantu, resp., jautājumu, formulējumu atbilstību pētījuma mērķim.

Grāmata ir uzrakstīta vieglā valodā, skaidrojot terminus, sniedzot piemērus, tāpēc kalpos par labu palīgīdzekli gan skolotājiem, gan politikas plānotājiem, gan jaunāko kursu studentiem.

Apsveicot visaptverošās grāmatas izdošanu latviešu valodā, tomēr diemžēl jāpauž arī piesardzība par tās lietošanu akadēmiskos nolūkos. Galvenās problēmas ir terminoloģija. Autore nesniedz pamata terminu vārdnīcu, tulkojumi latviešu valodā nesaskan ar tiem, ko mēs lietojam mācību procesā un zinātniskajos un pētnieciskajos rakstos. Dažu jēdzienu tulkojumi, kas ir kopīgi sociālajām zinātnēm, ir nostiprinājušies socioloģijā, psiholoģijā, un, piem., RSU komunikācijas zinātnieki tos ir pārņēmuši. Recenzējamā grāmatā tulkošanas problēma ir novedusi pie nekonsekventa terminu lietojuma. Piem., 179. lpp. *validity* (šeit un turpmāk angl.) ir nosaukta kā piemērojamība, derīgums, atbilstība, valīdums; *reliability* ir uzticamība, patiesums, drošums. Diemžēl ir arī personvārdu latviskošanas kļūdas. *Bruce Westley* pārtapis par *Westleys* angliiski un *Vestleizu* latviski; viņa kolēģis *MacLean* arī tiek dažādi saukts gan angliiski, gan latviski.

Autore korekti apraksta teorētisko materiālu, taču, ķeroties klāt praktiskās padomju un

Latvijas komunikācijas analīzei, akadēmiskais stils dod vietu emocijām. Šeit būtu piemēroti uz empīriskiem pētījumiem balstīti pamatojumi un secinājumi autores pašas uzskaitītajās teorētiskajās paradigmās. Vēlme vērtēt komunikāciju Latvijā pēdējos 30 gados nekādi

nesaskan ar pašreizējo pētījumu ignorēšanu. Tie ir dažādi, tos var citēt kā argumentus un arī pamatoti kritizēt. Bet šīs atsauces būtu nodevīgas arī kā mediju un komunikācijas zinātnes ne pārāk garās vēstures un mūsdienu situācijas apkopojums kritiskā ietvarā.